

SALVADOR CASANOVA, UN PATRIOTA MILITANT

Abans que conegués personalment en Salvador Casanova ja m'havia arribat el seu nom i la seva dedicació patriòtica a través dels militants del Front Nacional de Catalunya (FNC) i després per la meua militància al Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN). En aquella època, els anys 60, que en la militància clandestina molt sovint la gent ens coneixíem poc, si no és que hi hagués motius importants per a fer-ho més a fons, i ens anomenàvem freqüentment per un sobrenom, en el meu pensament en Salvador Casanova pel seu nom i el seu cognom tenia ressons premonitoris: podia actuar o ajudar a ser un salvador, una persona que contribueix a salvar el país i duia el cognom del nostre Conseller en Cap, en Rafael Casanova: així, doncs, abans de conèixer-lo per a mi i de forma divertida era *el conseller en cap del Vallès*. Anys després li feia broma sobre aquesta coincidència del seu primer cognom i el valor simbòlic i genèric del seu nom i ell ho acceptava amb la seva característica bonhomia.

La lluita patriòtica aleshores i ara, com tota lluita popular ja sigui d'emancipació nacional o social o les dues facetes alhora, com ho era i ho és la nostra, té un virtut molt important: posa en estret contacte gent de condició diversa: gent madura i gent jove, gent treballadora i menestral i gent de la burgesia mitjana, gent amb estudis senzills i gent amb estudis més sofisticats, homes i dones, gent de les ciutats grans i gent de les ciutats més petites, gent de diversos tarannàs personals i polítics: això és el que va passar en aquella època, singularment dins l'Assemblea de Catalunya: i en el cas d'en Salvador Casanova jo hi veia un contemporani de la meua mare molt proper en les seves circumstàncies: en Salvador havia nascut l'any 1918 i la meua mare era del 20, ell era nascut a Badalona i la meua mare a Vilanova i la Geltrú, ell era d'ascendència obrera i la meua mare era filla de pescadors molt humils i en ambdós casos amb una gran voluntat de formar-se culturalment, com era característic de bona part de la classe treballadora catalana; ell era un ferm republicà català i a casa meua érem republicans del "morro fort": segur que compartien vivències i desgràcies de la guerra i la postguerra, però el fet de la lluita antifranquista ens va posar en contacte i tot i haver-hi gairebé trenta anys de diferència vam compartir una pila d'esdeveniments i d'actuacions, començant per la pròpia fundació de l'Assemblea de Catalunya el 1971.

La idea de constituir l'Assemblea de Catalunya va anar precedida d'altres projectes unitaris que anaven quallant sobretot des del 1969: jo ho vaig viure en el clos universitari de la Universitat de Barcelona on sobresortien els i les estudiants del PSUC per una banda i els que feien activisme polític nacionalista de l'altra. Jo deixo de banda ràpidament l'opció aleshores de més prestigi i influència d'aquell moment, que era la comunista del PSUC, degut a la impossibilitat que tenia aquella organització de garantir-me una independència de criteri, que a mi em semblava indispensable, i també pel tractament barroer que donava a la qüestió nacional catalana: temps després parlant-ne amb en Salvador Casanova tot dos vam coincidir en aquestes mateixes consideracions i en l'impacte extremadament negatiu que ens va produir la invasió militar de Txecoslovàquia per part de les tropes soviètiques el 1968. De manera que al sí de l'Assemblea de Catalunya, on els comunistes sobresortien per la seva superior capacitat d'organització, la seva clara visió estratègica i tàctica del que volien i la seva manca d'escrúpols a l'hora de manegar decisions i imposar hàbilment, sota la capa de l'assemblearisme democràtic, el que prèviament havien decidit i pactat, en Salvador i jo coincidíem a ser molt recelosos a admetre segons quines decisions i a empassar-nos segons quines aparences assembleàries i votacions

democràtiques. No era un recel sense motiu, com confirmen molts estudis, memòries i apunts biogràfics d'aquells temps.

Ja abans de la creació de l'Assemblea de Catalunya, doncs, es feien al Principat reunions clandestines més o menys unitàries amb el nom de «Taula Rodona», però eren de forces de partit, trobades no vinculants i merament informatives: hi participaven des del Front Nacional de Catalunya (FNC) fins el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Unió Democràtica de Catalunya (UDC), ERC i el Moviment Socialista de Catalunya (els Músics com se'ls coneixia): però no tenien incidència de masses ni uns punts programàtics massa clars més enllà dels clàssics de la reivindicació de les llibertats democràtiques: llibertats de consciència, d'expressió, de premsa, d'associació, de reunió, de manifestació, de vot universal, de sindicació i vaga... Uns punts més polítics ja eren la reivindicació d'una amnistia general i el restabliment de l'Estatut d'Autonomia de 1932 com a punts base per a l'obertura d'un període provisional de canvi polític, ja fora de la dictadura.

Va ser un període, no obstant, ja de gran efervescència i incidència cap al funcionament d'organitzacions de masses: el 1966 hi havia hagut la «Caputxinada» amb la formació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB), el món del sacerdoci estava revoltat, el món obrer esdevenia una organització important de comissions obreres cada cop més organitzades pels seus drets laborals i polítics. També el món polític estava en moviment: el 1969 es funda el PSAN i aquest mateix any neix la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC): evidentment el mapa polític encara no estava acabat ni consolidat, no existia encara Convergència Democràtica ni el PSC tal com ha evolucionat.

La primera gran acció unitària estrictament política i durant la qual vaig conèixer en Salvador Casanova van ser les mobilitzacions entorn al procés de Burgos que van sotraguejar el país el 1970: les mobilitzacions s'escamparen per tot arreu: el 14 de desembre es decretà la suspensió de garanties del *Fuero de los Españoles* i dos dies abans s'havia produït la tancada a Montserrat bàsicament de persones del món intel·lectual. Una colla de gent fèiem de suport logístic de la tancada des de Barcelona i altres punts: jo, entre molts, i també en Salvador; el 28 de desembre es van confirmar nou penes de mort; cinc dies abans l'Abat de Montserrat Cassià M. Just havia fet unes declaracions contundents a «Le Monde» adherint-se al manifest de Montserrat. El dia 30, enmig d'una tensió terrible, s'imposà la commutació de les sentències: les pressions i les mobilitzacions havien donat el seu fruit. En Salvador Casanova plorava de goig com va plorar de ràbia i pena quatre anys després davant l'execució d'un altre Salvador, Salvador Puig i Antich, la vida del qual vam ser incapaços de salvar.

La sessió fundacional de l'Assemblea de Catalunya va ser precedida d'un treball de pre-assemblea que venia a substituir les hores de treball que no podien garantir-se en una situació de clandestinitat: en successives aportacions i correccions s'anà elaborant un text que realment estava molt tutelat per persones de l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals, de la Taula Rodona i de la CCFPC i que gent més de base va conèixer ja en una redacció molt avançada. Salvador Casanova es dedicava aleshores a teixir una xarxa de contactes i de treball a favor de l'Assemblea entre els sectors ciutadans del Vallès: ell va tenir un paper molt destacat en la formació de l'Assemblea Democràtica de Granollers perquè era un pilar de la comunitat, un patriota decidit i incansable i una persona d'un sentit democràtic insubornable. I era evident que no estava sol en aquesta tasca perquè per tot Catalunya persones com ell teixien la xarxa democràtica de l'Assemblea i contrarestaven les tendències més partidistes i corregien en la mesura del possible l'irresoluble problema de les

deficiències representatives. El propi Salvador Casanova és conscient del seu paper quan declara dins el llibre de Josep M. Colomer *Assemblea de Catalunya* «...l'Assemblea de Catalunya va néixer des de la base, i com a home de comarques puc dir que moltes van participar ben activament en la comissió organitzadora del període de pre-Assemblea» Era una participació aconseguida per l'entusiasme i la dedicació de gent com en Salvador i que va ser la garantia durant força temps de l'abast popular i l'arrelament de l'Assemblea.

Jo, per la meua part havia entrat a treballar en l'ensenyament i estava compromesa en la democratització del Col·legi de Llicenciats, que, com altres col·legis professionals, tenia aleshores una junta directiva dominada pels franquistes. Un dia el professor i historiador Ramon Garrabou em va començar a parlar de la necessitat que els col·legis professionals ens coordinéssim en aquesta lluita conjunta i féssim un pas més de compromís en la democratització de Catalunya: va ser així com vaig passar a ser una de les representants del Col·legi de Llicenciats a l'Assemblea de Catalunya que s'estava gestant. No vaig arribar a assistir a la fracassada convocatòria a la parròquia de Crist Rei de Barcelona però sí a la que finalment es reuní per debatre i aprovar el document *Pel camí de l'Assemblea de Catalunya* i els quatre punts programàtics a la parròquia de Sant Agustí. Allà vaig coincidir amb la representació del Vallès i en Salvador Casanova i amb la d'Igualada i en Lluís M. Xirinacs, entre més de 300 persones. Després d'esperar entaforats a les golfes, un cop acabats els serveis religiosos, es va iniciar a la nau central del temple la primera sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya. Recordo que hi hagué dues discussions molt vives i en les dues vaig coincidir amb la representació de Granollers i amb en Salvador Casanova: es tractava de precisar en el segon punt que les llibertats formals havien de «garantir l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític» i en el tercer punt que l'estatut que reivindicàvem era un pas «per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació»

Després de l'eufòria que ens va provocar aquesta primera sessió plenària, en les subsegüents reunions de la permanent de l'Assemblea sempre hi hagué les tensions de fons entre la tendència favorable al control de les estructures, dels continguts i dels portaveus pròpia dels partits polítics i en especial del PSUC i la tendència a la llibertat de criteri i a la preeminència de les estructures de base assembleàries pròpies dels participants independents i compromesos en moviments populars de base i grups i col·lectius no estrictament de partit. «Excés de força de la base, per una banda. Sabotatge de l'altura, per una altra» denuncià anys després Lluís M. Xirinacs. I en Salvador Casanova, que havia mort uns anys abans, segur que hi hauria estat d'acord. Una Assemblea realment poderosa no entrava en els plans polítics dels partits i forces que manegaven i manegarien la futura transició.

Però en Salvador Casanova no s'estava de braços plegats dins l'Assemblea: el març de 1972 es constitueix formalment el grup, conegut com de no alineats, que presenta un manifest-programa a la tercera sessió de la comissió permanent de l'Assemblea; d'aquest grup en Salvador va ser-ne un dels impulsors més decidits. Llegint les primeres paraules d'aquest programa trobarem l'essència de la personalitat humana i política de Salvador Casanova: «La lluita per les llibertats democràtiques no és exclusiva dels partits polítics. Diversos grups independents han trobat en l'Assemblea l'instrument i el marc per exercir la responsabilitat política que el moment exigeix. Així ens hem coordinat amb dues finalitats: 1) perquè de cara a l'exterior l'Assemblea de Catalunya aconseguixi la màxima amplitud i popularitat per tal d'afirmar la seva incontestable obertura, promoure-la en els nostres ambients i integrar-hi altres grups i institucions que hi són absents; 2) per forçar i garantir a l'interior de l'Assemblea el joc democràtic sense el qual no tindria sentit.»

En funció d'aquestes dues finalitats vaig trobar en Salvador a les Permanents de l'Assemblea sempre disposat i esperançat a preservar-la de la discussió inútil i de la instrumentalització afeblidora dels partits. També ens vam trobar a la coneguda desena permanent de l'Assemblea reunida a la parròquia de Maria Mitjancera el 28 d'octubre de 1973 que acabà amb 113 dels reunits detinguts: jo era una cara femenina poc coneguda i vaig prendre la decisió de quedar-me a l'església entre els fidels i sortir entre ells quan acabà la missa; el meu company representant amb mi del Col·legi de Llicenciats no tingué tanta sort; ningú no em va retenir i vaig poder avisar el sistema de seguretat.

Després van venir altres moments amargs en què es va fer palesa l'atonia política en què havia entrat l'Assemblea, el més tràgic de tots la mort a garrot de Salvador Puig Antich. En una carta oberta a una sèrie de persones Salvador Casanova ho denunciava així: «Aquell tràgic divendres que van posar en capella Salvador Puig Antich per morir l'endemà a mans del botxí, l'Assemblea ni tan sols va reunir-se! I quan quatre dies després i a petició d'algunes delegacions (entre les quals hi havia la seva) es va convocar un secretariat d'urgència, només van assistir-hi quatre delegacions: dos partits polítics, una delegació territorial (la seva) i un representant dels independents.» Algun dia caldria explicar a fons – i no en pel·lícules que amaguen situacions i decisions vergonyoses- les gestions desesperades que vam fer alguns i algunes perquè l'Assemblea assumís un paper decisiu en aquest cas i el perquè del fracàs.

Però Salvador Casanova no era home per decoratjar-se fàcilment, va continuar treballant per a l'Assemblea després de la detenció dels 67 a Sabadell el 1974 i formà part de la Comissió d'Enllaç per dialogar amb la *Junta Democrática de España*, cosa per cert ben heroica i difícil. Ja en aquell moment tant Tarradellas com el PCE-PSUC, per motius diferents, eren partidaris de neutralitzar la força de l'Assemblea, que aleshores se centra sobretot en la lluita per l'amnistia general política amb manifestacions a Montserrat, Barcelona i el moviment que tot seguit seria la Marxa de la Llibertat.

Tota aquesta activitat política i patriòtica de Salvador Casanova sempre es va combinar amb actuacions en el món de la cultura i en el món de les reivindicacions del que avui s'ha posat de moda dir-ne "de la memòria històrica". Reflexionant en algunes activitats d'aquella època en les quals s'implicà Salvador Casanova per pur militantisme patriòtic, fa una mica d'angúnia veure avui els pressupostos luxosos dels diversos organismes i funcionaris ocupats –trenta anys més tard del que hauria calgut- en recordar fets i reivindicar persones. Salvador Casanova participà, per exemple, en la recerca de la placa original que presidia el Fossar de les Moreres de Barcelona, una placa molt florida, modernista, retirada pels franquistes, que vam buscar inútilment en les dipòsits de l'Ajuntament de Barcelona després de negociar-ho amb el que aleshores era alcalde de la ciutat, Josep M. Socias Humbert. La placa original havia desaparegut per sempre, però en vam col·locar una altra més modesta al mateix lloc i tots junts vam recitar aquell memorable i aleshores també aplicable a més d'un dels polítics de l'època: *Al Fossar de les Moreres no s'hi enterra cap traidor.*

Blanca Serra i Puig

15 de març 2009